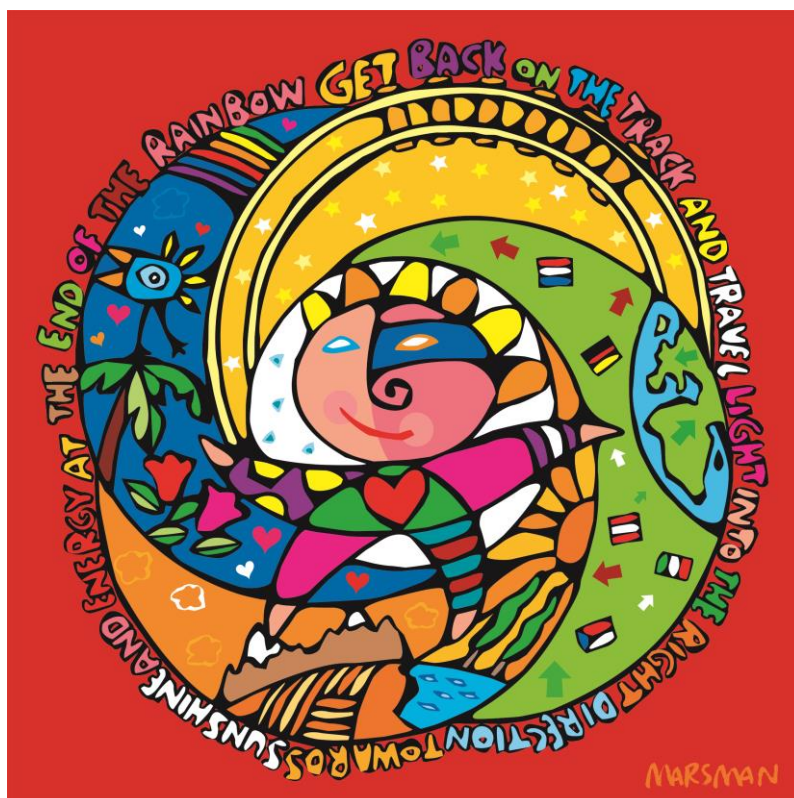

Mutsaersstichting

compleet in (jeugd)zorg

Basiscursus Middelengebruik

doelgroep: medewerkers zorg en onderwijs

omvang: 3 dagdelen

accreditatie:

Inleiding.

De Mutsaersstichting, met locaties in Zuid Nederland, biedt geïndiceerde jeugdhulpverlening, geestelijke gezondheidszorg, maatschappelijke opvang en begeleiding aan kwetsbare kinderen, jongeren en volwassenen die in hun ontwikkeling en/of maatschappelijk functioneren vast (dreigen te) lopen. De organisatie is voortdurend in ontwikkeling waarbij het scholen van medewerkers een wezenlijk onderdeel is. De scholing sluit aan bij de uitgangspunten en visie welke terug te zien is in het gespecialiseerde hulpverleningsaanbod, waarin “de kracht van verbinden” en “een respectvolle aanpak” centraal staan. Samen met de cliënt wordt er gewerkt aan het creëren van een nieuw perspectief, zodanig dat de cliënt weer grip op zijn toekomst krijgt. Dit gebeurt door bestaande ongewenste patronen, waarin cliënten vaak gevangen zitten, te doorbreken. We werken hierbij systeem-georiënteerd, oplossingsgericht, multidisciplinair en waarden gestuurd, uitgaande van één kind, één gezin, één plan en aansluitend bij de eigen krachten van cliënt en cliëntsysteem.

Scholing is een wezenlijk onderdeel om bovenstaande visie te ondersteunen. De scholing is gericht op verdere ontwikkeling van de professionele identiteit van de medewerker. Het accent kan liggen óf op het reflecteren op eigen attitude, óf op het uitbreiden van kennis of het vergroten van vaardigheden. Bij dit alles is het doelgericht handelen middels het hanteren van methodische uitgangspunten en benaderingswijzen, zoals deze terugkomen in de visie, leidend. Kenmerkend van elke scholing is de aansluiting met de praktijk, de interactie met de cursisten en de ruime mogelijkheid eigen casuïstiek in te brengen.

De meer specifieke doelen van deze scholing staan verderop in dit draaiboek.

Veel leerplezier.

Advies Commissie Opleidingen
Mutsaersstichting
Postweg 88
5915 HB Venlo
Tel: 0900-6887237
ACO@mutsaersstichting.nl

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een automatisch gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Mutsaersstichting.

Doelstelling basiscursus middelengebruik

Het doel van deze scholing

Het vergroten en bijhouden van kennis en expertise van medewerkers in zorg en onderwijs op het gebied van de middelengebruik en misbruik en het trainen van vaardigheden om hier adequaat mee om te gaan.

Resultaat van de scholing

Na het volgen van deze cursus:

- hebben de cursisten kennis van de soorten middelen. Zij kunnen het gebruik van middelen herkennen en signaleren en weten hoe te handelen.
- kennen de cursisten het beleid (problematisch) middelengebruik van de instelling waar ze werken en kunnen ze dit beleid hanteren.
- kennen de cursisten de verschillende fases van gedragsverandering en stadia van gebruik.
- zijn de cursisten zich bewust van hun voorbeeldfunctie, weten ze hoe te reageren op ad hoc situaties met cliënten en weten ze hoe het onderwerp kunnen bespreken met cliënten en hun ouder(s)/ verzorgers (motiverende gespreksvoering).

Doelgroep en/of startniveau

De samenstelling van de cursusgroep kan bestaan uit een mix van disciplines van groepsleiding, behandelaren ambulante en leraren.

Opleidingsniveau: ten minste HBO

Van de cursisten wordt verwacht dat zij op de hoogte zijn van de visie en het beleid van de de instelling waar ze werken zoals:

1. beleid problematisch middelengebruik
2. huisregels rondom alcohol, drugs en roken
3. stappenplan/protocol (alcohol en drugs), middelengebruik (met toelichting en schema)

Daarnaast wordt van de cursisten verwacht dat zij zich voorbereiden op de cursus door het lezen van de verplichte literatuur en het maken van bijbehorende opdracht(en).

Hoofddocent en docenten

Hoofddocent: Will van den Beuken: SPV, systeemtherapeut.

Docenten: Babs Huyben: verpleegkundige, Lieke Arts van der Zanden: SPH
Monique Scheres: GZ-psycholoog, orthopedagoog-generalist

Groepen bestaan uit minimaal 10 en maximaal 12 deelnemers, en de cursus wordt door twee docenten geleid.

Literatuur:

zie lijst op de laatste bladzijde

Toetsing

Er vindt toetsing plaats aan de hand van een uitgewerkte casus.

Tot slot

De Mutsaersstichting investeert in de opleiding en ontwikkeling van haar medewerkers. 100% aanwezigheid is verplicht, afmelding kan alleen na overleg met de leidinggevende plaatsvinden. Aan het einde van de cursus wordt een evaluatieformulier uitgereikt. Dit formulier dient u in te vullen en in te leveren bij de docent.

Na het goed afronden van de cursus wordt een certificaat uitgereikt.

Basiscursus Middelengebruik

De cursus bestaat uit twee dagdelen en een follow-up dagdeel. De eerste twee dagdelen zijn gericht op kennisoverdracht en het oefenen van vaardigheden. De onderwerpen die in de follow up behandeld worden kunnen variëren, afhankelijk van bijvoorbeeld de populatie cliënten (leeftijd, problematiek) of een gerichte vraag van de cursisten en kan gezien worden als borging binnen de Mutsaersstichting.

	Datum	Tijd	Ruimte	Onderwerp	Docent (en)
1	Dagdeel 1	3 uur		<ol style="list-style-type: none"> 1. Inleiding 2. Welke soorten middelen zijn er? 3. Visie van Mutsaersstichting 4. Protocol (stroomschema)	
2	Dagdeel 2	3 uur		<ol style="list-style-type: none"> 1. Stadia van gebruik, verslaving en comorbiditeit 2. Fases van gedragsverandering 3. Bespreekbaar maken van middelen(mis)gebruik.	
3	Dagdeel 3 Follow up na een half jaar.	3 uur		<ol style="list-style-type: none"> 1. Vragen/ casussen 2. Herhaling theorie. 3. Discussie en oefenen.	

Indien de cursus door omstandigheden online dient plaats te vinden zal er gebruik gemaakt worden van ZOOM, de link hiervoor wordt door opleidingen in de week voorafgaande aan de cursusedagen verstuurd. Tevens dienen bij de online-versie de deelnemers van tevoren de app Kahoot! op een ander device dan waarop ze de cursus volgen te hebben geïnstalleerd en papier en een stiftpen klaar te hebben liggen.

Bijeenkomst 1

Onderwerp(en):

1. Voormeting

Bij aanvang van het eerste dagdeel vindt een voormeting plaats, om te bezien wat het kennis- en competentieniveau van de deelnemers is voor aanvang van de basiscursus.

2. Inleiding

Wat gaan we doen in de komende bijeenkomsten: opzet cursus, huiswerk, toetsing, vragen en verwachtingen.

3. Welke soorten middelen zijn er

Welke middelen zijn er, en wat is het lichamenlijk en geestelijk effect hiervan. Stil staan bij de vier categorieën en welke middelen hier aan gekoppeld zijn.

- Verdovende middelen.
- Stimulerende middelen.
- Geestverruimende of “ trippers”.
- Overige middelen (gokken, porno en gamen).

4. Visie van Mutsaersstichting

Zienswijze van de Mutsaersstichting ten aanzien van middelengebruik/ misbruik. Ook wordt er stil gestaan wat we binnen de mogelijkheden van de MS behoort en wanneer er gekozen kan worden (in samenspraak met andere disciplines) voor een doorverwijzing binnen de verslavingszorg.

5. Protocol en stroomschema.

Protocol, waar is informatie te vinden binnen DKS.

Doelen:

- Basiskennis vergroten over de verschillende middelen en het herkennen van effecten en risico's van het gebruik.
- Cursisten hebben handvatten om kennis te kunnen koppelen naar de praktijk.
- Begrijpen, toepassen en uitdragen van visie van Mutsaersstichting.
- Cursisten weten waar ze het protocol en stroomschema terug kunnen vinden en kunnen dit toepassen.

Werkvormen:

- Theoretische overdracht gehele groep
- Video materiaal
- Middelen koffer
- Plenaire discussie
- Uitreiking signaleringskaart en samenvatting gamen.

Verplichte literatuur

- Vorst, vd, H, Vermeulen, E en Einden vd, R; Rook- en alcoholspecifieke opvoeding, *Kind en Adolescent* jaargang 31, nummer 4 (2010), p. 255-265
- www.jellinek.nl: informatie opzoeken over verschillende middelen, wat is er, en welke effecten en signalen horen daarbij?
- *Meer jongeren in behandeling voor hun gameverslaving* (2014, 02 16). Opgeroepen op 11 19, 2014 van www.jellinek.nl
- Nelis, H. & Sark. v. N. (2014) Opvoeding: het puberbrein thuis. In H. Nelis & Y. v. Sark *Puberbrein binnenstebuiten* (pp. 43-63) Kosmos Uitgeverij

Aanbevolen literatuur

- visie en het beleid van de Mutsaersstichting zoals vermeld op DKS:
  1. beleid (problematisch) middelengebruik: Aandachtsfunctionarissen middelen (2016). Beleid (Problematisch) Middelengebruik. Unpublished Manuscript. Mutsaersstichting, Venlo. Biz 1 t/m 29.
  2. Huisregels rondom alcohol, drugs en roken
  3. Stappenplan/protocol (alcohol en drugs) middelengebruik, met toelichting en schema
- Interne infokaarten per middel (Fschijf, map opleidingen)

- Mijland, E en Kisjes, H. (2011) *Gamen en autisme* InnoDoks Uitgeverij
- Mijland, E (2009) *It's all in the game* InnoDoks Uitgeverij

Programma:

09.30-10.00 of 13.30-14.00	Voormeting, inleiding en kennismaking
10.00-11.00 of 14.00-15.00	Algemene informatie over middelen en informatie per middel specifiek
11.00-11.10 of 15.00-15.10	pauze
11.10-12.15 of 15.10-16.15	informatie per middel specifiek
12.15-12.25 of 16.15-16.25	Visie Mutsaersstichting en protocol
12.25-12.30 of 16.25-16.30	afsluiting

Huiswerk (vooraf):

- Literatuur bestuderen (vooraf aangeleverd via link in mail aan cursisten
F:\Mediatheek\Cursorisch onderwijs\Middelengebruik\Literatuur
- Indien de cursus online wordt gegeven: zorg dat je een ZOOMbijeenkomst kunt volgen op een device, bij voorkeur op een laptop of grote tablet.
- Indien de cursus online wordt gegeven: zorg dat je van tevoren de app Kahoot! op een ander device dan hetgeen waarop je de cursus volgt, bijvoorbeeld je mobiele telefoon.
- Indien de cursus online wordt: zorg dat je papier en een stift klaar hebt liggen.

Huiswerk:

- Literatuur bestuderen voor bijeenkomst 2.

Bijeenkomst 2

Onderwerp(en):

1. Stadia van gebruik, verslaving en comorbiditeit

Er wordt uitleg gegeven van de verschillende stadia van gebruik en verslaving. Wanneer is er sprake van experimenteel gedrag en wanneer spreken we van een verslaving? Wat is een dubbele diagnose/comorbiditeit. Functie van gebruik van middelen. Aan bod komen tevens de risicofactoren in het ontstaan van verslaving, leeftijdsfactoren en de gevolgen van verslaving voor de gebruiker en zijn of haar omgeving.

2. Fases van gedragsverandering

Uitleg over verschillende fases van verandering van gedrag en hoe dit gemotiveerd en gestimuleerd kan worden. Dit gebeurt aan de hand van oefeningen naar aanleiding van de dagelijkse praktijk en wordt ondersteund door videomateriaal.

3. Bespreekbaar maken van middelengebruik

Kennismaking en eerste oefening met motiverende gespreksvoering, specifiek gericht op het in gesprek gaan over het gebruik van middelen.

Doelen:

- Cursisten hebben kennis van verschillende stadia van gebruik.
- Kennis hebben van de verschillende fases van gedragsverandering en dit kunnen koppelen naar praktijk.
- Kennis mbt middelengebruik bij specifieke doelgroepen vergroten.
- Kennis hebben van en het kunnen toepassen van de uitgangspunten van motiverende gespreksvoering.
- Starten met het in kaart kunnen brengen van en zicht krijgen op de functie en de betekenis van het gebruik voor de jongere en zijn of haar systeem.

Werkvormen:

- Theoretische overdracht
- Kennisoverdracht
- Oefenen met motiverende gesprekstechnieken d.m.v. verschillende werkvormen
- Videomateriaal

Verplichte literatuur

- Miller, W. R., & Rollnick, S. (2005). Reageren op weerstand. In W. R. Miller, & S. Rollnick, *Motiverende gespreksvoering, een methode om mensen voor te bereiden op verandering* (pp. 135-148). Ekklesia.
- Miller, W. R., & Rollnick, S. (2005). Verandering en Weerstand. In W. R. Miller, & S. Rollnick, *Motiverende gespreksvoering, een methode om mensen voor te bereiden op verandering* (pp. 69-79). Ekklesia.
- Schippers, G. en Jonge d. J, Motiverende gespreksvoering bij jongeren, *Kind en Adolescent* jaargang 31, nummer 4 (2010), p. 247-254

Aanbevolen literatuur

- Amerongen v, M.; MDFT helpt jongere en gezin weer op weg maar: Je krijgt geen perfecte puber, *Balans magazine*, februari 2011, p. 10-13
- Bransen, E, Schipper, H & Biekman, J.; Middelengebruik door jongeren met een licht verstandelijke handicap, *Verslaving* jaargang 5, nummer 4 (2009), p. 37-49
- Miller, W. R., & Rollnick, S. (2005). Reageren op verandertaal. In W. R. Miller, & S. Rollnick, *Motiverende gespreksvoering, een methode om mensen voor te bereiden op verandering* (pp. 121-134). Ekklesia.
- Miller, W. R., & Rollnick, S. (2005). Werken aan vertrouwen. In W. R. Miller, & S. Rollnick, *Motiverende gespreksvoering, een methode om mensen voor te bereiden op verandering* (pp. 149-164). Ekklesia.

Programma:

09.30-09.45 of 13.30-13.45	inleiding, terugblik op vorige keer
09.45-09.55 of 13.45-13.55	Stadia van Gebruik
09.55-10.25 of 13.55-14.25	Cirkel van gedragsverandering, functie van gebruik en dubbeldiagnose
10.25-11.10 of 14.25-15.10	geïntegreerde oefening: stadia, fases en functie
11.10-11.20 of 15.10-15.20	pauze
11.20-12.25 of 15.20-16.25	motiverende gespreksvoering, theorie en oefening
12.25-12.30 of 16.25-16.30	afsluiting

Huiswerk:

- Aan de slag met de geleerde kennis en technieken in de dagelijkse praktijk
- Literatuurvoorbereiding dagdeel 3
- Indien de cursus online wordt gegeven: zorg dat je een ZOOMbijeenkomst kunt volgen op een divice, bij voorkeur op een laptop of grote tablet.
- Indien de cursus online wordt gegeven: zorg dat je van tevoren de app Kahoot! op een ander divice dan hetgeen waarop je de cursus volgt, bijvoorbeeld je mobiele telefoon.
- Indien de cursus online wordt: zorg dat je papier en een stift klaar hebt liggen.
- Voorafgaande aan bijeenkomst 3 een casus voorbereiden.

Bijeenkomst 3

Onderwerp(en):

1. **Herhaling van theorie over middelen, stadia van gebruik en verandering, motiverende gespreksvoering.**
2. **Bespreken van de meegebrachte casuïstiek**

Aan de hand daarvan oefenen met herkennen van gebruik, stadia van gebruik en gedragsverandering, in kaart brengen functie van gebruik, etc. Alles aan de hand van de visie van de Mutsaersstichting incl. protocol en motiverende gespreksvoering.

3. **Eindtoets, evaluatie en nameting**

Invullen van het evaluatieformulier. Tevens vindt bij afsluiting van het laatste dagdeel een nameting plaats, om vast te stellen of de kennis en de competenties van de cursisten m.b.t. dit onderwerp is toegenomen.

Er vindt toetsing plaats aan de hand van een uitgewerkte casus (maximaal 2 pagina's A4). De casus wordt binnen twee weken bij de hoofddocent ingeleverd.

Doelen:

- Basiskennis borgen en waar nodig uitbreiden en herhalen.

Werkvormen:

- Quiz en powerpoint herhaling theorie
- Plenair bespreken van casuïstiek aan de hand van passende werkvormen (discussie, rollenspel, werkgroepen, etc.)

Verplichte literatuur

- Herhaling van literatuur uit vorige bijeenkomsten.

Aanbevolen literatuur

- Romijn, G., De Graaf, I., & De Jonge, M. (2010). Kwetsbare kinderen, literatuurstudie over verhoogde risicogroepen onder kinderen van ouders met psychische of verslavingsproblemen. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Hasselt v, N & Wit d, J; Let's talk about sex, *Verslaving* jaargang 9, nummer 2 (2013), p. 43-58

Programma:

09.30-09.45 of 13.30-13.45	inleiding, terugblik op vorige keren
09.45-10.45 of 13.45-14.45	herhaling theorie adhv quiz
10.45-11.15 of 14.45-15.15	aanvulling theorie en oefening motiverende gespreksvoering
11.15-11.25 of 15.15-15.25	pauze
11.15-12.25 of 15.25-16.25	vragen en oefening adhv meegebrachte casuïstiek
12.25-12.30 of 16.25-16.30	evaluatie, eindtoets/nameting en afsluiting

Huiswerk vooraf:

- Herhaling literatuur bijeenkomst 1 en 2
- eigen casus
- Indien de cursus online wordt gegeven: zorg dat je een ZOOMbijeenkomst kunt volgen op een device, bij voorkeur op een laptop of grote tablet.
- Indien de cursus online wordt gegeven: zorg dat je van tevoren de app Kahoot! op een ander device dan hetgeen waarop je de cursus volgt, bijvoorbeeld je mobiele telefoon.
- Indien de cursus online wordt: zorg dat je papier en een stiftpen klaar hebt liggen.

Literatuurlijst

Verplichte Literatuurlijst basiscursus Middelengebruik	Aantal pag.
<i>Meer jongeren in behandeling voor hun gameverslaving</i> . (2014, 02 16). Opgeroepen op 11 19, 2014, van Jellinek, als het om verslaving gaat: www.jellinek.nl	5
Miller, W. R., & Rollnick, S. (2005). Reageren op weerstand. In W. R. Miller, & S. Rollnick, <i>Motiverende gespreksvoering, een methode om mensen voor te bereiden op verandering</i> (pp. 135-148). Ekklesia.	14
Miller, W. R., & Rollnick, S. (2005). Verandering en Weerstand. In W. R. Miller, & S. Rollnick, <i>Motiverende gespreksvoering, een methode om mensen voor te bereiden op verandering</i> (pp. 69-79). Ekklesia.	11
Nelis, H. & Sark. v. N. (2014) Opvoeding: het puberbrein thuis. In H. Nelis & Y. v. Sark <i>Puberbrein binnenstebuiten</i> (pp. 43-63) Kosmos Uitgeverij	21
Vorst, vd, H, Vermeulen, E en Einden vd, R; Rook- en alcoholspecifieke opvoeding, <i>Kind en Adolescent</i> jaargang 31, nummer 4 (2010), p. 255-265	11
Informatie over middelen opgehaald van www.jellinek.nl	-
Schippers, G. en Jonge d. J, <i>Motiverende gespreksvoering bij jongeren, Kind en Adolescent</i> jaargang 31, nummer 4 (2010), p. 247-254	8
Totaal aantal pagina's	70

Aanbevolen Literatuurlijst basiscursus Middelengebruik	Aantal pag.
Hasselt v, N & Wit d, J; Let's talk about sex, <i>Verslaving</i> jaargang 9, nummer 2 (2013), p. 43-58	16
Miller, W. R., & Rollnick, S. (2005). Reageren op verandertaal. In W. R. Miller, & S. Rollnick, <i>Motiverende gespreksvoering, een methode om mensen voor te bereiden op verandering</i> (pp. 121-134). Ekklesia.	14
Miller, W. R., & Rollnick, S. (2005). Werken aan vertrouwen. In W. R. Miller, & S. Rollnick, <i>Motiverende gespreksvoering, een methode om mensen voor te bereiden op verandering</i> (pp. 149-164). Ekklesia.	16
Romijn, G., De Graaf, I., & De Jonge, M. (2010). Kwetsbare kinderen, literatuurstudie over verhoogde risicogroepen onder kinderen van ouders met psychische of verslavingsproblemen. Utrecht: Trimbos-instituut.	39
Amerongen v, M.; MDFT helpt jongere en gezin weer op weg maar: Je krijgt geen perfecte puber, <i>Balans magazine</i> , februari 2011, p. 10-13	4
Bransen, E, Schipper, H & Biekman, J.; Middelengebruik door jongeren met een licht verstandelijke handicap, <i>Verslaving</i> jaargang 5, nummer 4 (2009), p. 37-49	13
visie en het beleid van de Mutsaersstichting zoals vermeld op DKS: 1. Beleid (problematisch) middelengebruik: Aandachtsfunctionarissen middelen (2016). Beleid (Problematisch) Middelengebruik. Unpublished Manuscript. Mutsaersstichting, Venlo. Blz 1 t/m 29. 2. Huisregels rondom alcohol, drugs en roken 3. Stappenplan/protocol (alcohol en drugs) middelengebruik, met toelichting en schema)	29 2 4
Infokaarten en placemat aandachtsfunctionarissen middelen (intern)	24
Mijland, E en Kisjes, H. (2011) <i>Gamen en autisme</i> InnoDoks Uitgeverij	159
Mijland, E (2009) <i>It's all in the game</i> InnoDoks Uitgeverij	144
Crone, E. (2008). <i>Het puberende brein</i> . Amsterdam: Bert Bakker	179
Totaal aantal pagina's	643